

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI PAŃSTWOWEGO INSTYTUTU BADANIA SZTUKI LUDOWEJ ZA ROK 1948.

(s k r ó t)

Sekcja budownictwa początkowo zorganizowana została w oparciu o Zakład Architektury Polskiej Politechniki Warszawskiej, ze względu jednak na trudności w obsadzie kierownika sekcji przestała działać w kwietniu, a w maju została reaktywowana w Krakowie pod kierunkiem dr. Romana Reinfussa (asystent: Zofia Kurkowa). Z braku funduszy przeprowadzono jedynie próbne inwentaryzacje w Kaszowie koło Krakowa i na Orawie. Dotychczasowe poczynania reaktywowanej Sekcji Budownictwa stwierdziły, że może ona rozwinąć efektywną działalność.

Sekcja literatury — (Kierownik prof. dr. Julian Krzyżowski, asystent Jan Sadownik).

Kierownik przygotowywał materiały do rekonstrukcji 3-go tomu swej „Bajki ludowej w układzie systematycznym“ oraz kończył druk tomu 2-go. Czynności te utrudniał mu brak specjalnej biblioteki korzystał natomiast z biblioteki podręcznej, która wobec rzadkości źródeł bajkowych w naszych zbiorach publicznych, takich nawet jak komplet „Ludu“ Kolberga, staje się powoli jedynym warsztatem pracy folklorystycznej na terenie Warszawy.

Biblioteka ta, skoro się ją wspomni, złożona z nabytych przez Instytut tomów Kolberga, z depozytów Korbutianum i książek kierownika, licząca ok. 400 tomów, obsługiwała nie tylko personel Sekcji, ale również pracowników z poza niej, studentów U. W., autora „Klecha polskich“ St. Dzikowskiego, komisję konkursu bajkowego w M. K. i S. i in.

Asystent Sekcji J. Sadownik zajmował się od połowy roku doprowadzeniem do porządku kartoteki pieśni ludowej ze zbiorów prof. Bystronia. Porządkowanie to polegało na sprawdzaniu każdego zapisu z jego źródłem i systematyzowaniu pozycji sprawdzonych, tak by z biegiem czasu dojść do dokładnego indeksu, obejmującego wszystkie drukowane zbiory pieśni polskich. W czasie tym Asystent Sadownik sporządził 2000 nowych kart, uzyskanych drogą daru.

W półroczu pierwszym asystent Z. Kamykowski zajęty był fotografowaniem tekstów literatur ludowych, zachowanych w rękopisach i unikatach. Sporządził mianowicie podobiznę „Legendy o Madeju“ M. Chodźki, kilku zbiorów kołędowych pochodzenia klasztorowego z okolic Krakowa (Siemiątki, Kalwaria Zebrzydowska i in.), oraz ogromnej kantyczki z XVII i XVIII, udostępnionej przez prof. A. Chybińskiego. W rezultacie tej pracy Sekcja posiada 740 zdjęć fotograficznych, które w przyszłości winny stać się podstawą krytycznego wydania naszych kołęd i pastorałek.

W związku z wymienionymi pracami pojawiły się w druku następujące studia kierownika sekcji:

1. Polska bajka ludowa w układzie systematycznym TNW, W-wa 1948, str. 220.
2. Morfologia bajki, Lud. 1948.
3. Baśń w teatrze (Wstęp do A. Buterlewicz, Teatr z baśni).
4. O poznanie literatury ludowej, PSztL 1, str. 11—15.

Sekcja malarstwa i rzeźby: (Kierownik Dyr. dr. Józef Grabowski, asystent — M. Osiecka).

Sfotografowano i opracowano ekspozycje z zakresu tkaniny, ceramiki, rzeźby i sprzętu zdobionego wystawy w Olsztynie — „Sztuka ludowa Mazur i Warmii“. Wyniki opublikowano w Nr 4—5 rok 1948 P. Szt. L.

Sfotografowano i opracowano ekspozycje wystawy w Krakowie — „Sztuka ludowa w Polsce“. Wyniki opublikowano w Nr 6 — 7 — 8 Polskiej Sztuki Ludowej.

Sfotografowano dla celów archiwalnych Instytutu ekspozycje wystaw: sztuki ludowej woj. rzeszowskiego w Łańcucie, sztuki ludowej woj. kieleckiego w Kielcach, wycinanki kurpiowskiej w Kadzidle oraz ekspozycje z konkursu na malowanki dąbrowskie w Żalipiu.

Prace sekcji zostały zahamowane w listopadzie skutkiem ustąpienia z Instytutu dyr. dr. J. Grabowskiego.

Sekcja muzyki (Kierownik — mgr. Marian Sobieski, asystent — mgr. Jadwiga Sobieska).

Ogromną ilość czasu i energii pochłania konstruowanie, konserwacja i wymiana zużytych części aparatów fonograficznych, akumulatorów i aparatów pomocniczych.

W roku sprawozdawczym Sekcja sfinalizowała konstrukcję aparatu sprężynowego do nagrywania w terenie według planów własnych. Pod koniec 1948 zakupiono aparat synchroniczny do nagrywania oraz aparat synchroniczny do przegrywania.

W zakresie prac przygotowawczo-naukowych prowadził się katalog wykonawców ludowych, okolic i miejscowości godnych uwagi oraz informatorów terenowych. Katalog alfabetyczny dudziarzy i koźlarzy wielkopolskich, księgę nagrań i alfabetyczny katalog nagrań. Dla celów orientacyjnych Sekcja gromadzi też zapisy melodii ze słuchu, których posiada przeszło 200. Zakupiono 19 tomów do podręcznej biblioteki.

Z właściwych prac naukowych Sekcja dokonała z muzyki i śpiewu ludowego 448 nagrań na płytach decelitowych, podnosząc stan zbiorów z pozycji 569 do 1015.

Wszystkie nagrania pochodzą z terenu Wielkopolski, co jest wymownym świadectwem jak hamująco na geograficzny zakres pracy Sekcji wpływa brak odpowiedniego środka lokomocji.

O pracach terenowych przeprowadzanych w jesieni obszerniejsze sprawozdanie opublikowane zostało w Nr 9 — 10 Polskiej Sztuki Ludowej str. 58 i 59.

W roku 1948 pracownicy Sekcji opublikowali 8 prac oraz przygotowali 3 prace dla Centrali Instytutu, International Folk Music Council i Min. Kultury i Sztuki, wygłosili 6 referatów w różnych instytucjach, gościli wycieczkę muzykologów czechosłowackich, którym udzielili pisemnych materiałów informacyjnych, oraz zapoczątkowali stałą wymianę materiałów naukowych. W roku 1948 Sekcja służyła materiałami i poradami instytucjom, profesorom, nauczycielom, pracownikom oświatowym i innym osobom. Obaj pracownicy Sekcji otrzymali w roku sprawozdawczym nominacje na Członków Komisji Muzykologicznej Polskiej Akademii Umiejętności oraz członków korespondentów International Folk Music Council.

Sekcja tańca. (Kierownik — mgr. Tadeusz Zyglar).

W zakresie prac przygotowawczo-naukowych zaprowadzono:

1. kartotekę informatorów terenowych,
2. opracowano instrukcję dla informatorów terenowych,
3. kartotekę bibliografii tańca,
4. zakupiono aparat filmowy 16 mm.

Zakupiono dla wewnętrznego użytku Instytutu pracę A. Glapy i A. Kowalskiego — zbiór 41 tańców wielkopolskich, zanotowanych w terenie w czasie od 1945 do 1948 roku. W sezonie jesiennym przeprowadzono w terenie dalsze badania nad tańcami wielkopolskimi (A. Glapa i A. Kowalski) w wyniku czego zanotowano dalszych 16 tańców. Ogółem Sekcja posiada dokładny opis 57 tańców wielkopolskich. Opublikowano 6 artykułów w fachowej prasie krajowej oraz jeden w Tanecznych Listach (Czechosłowacja).

W czasie podróży kierownika Sekcji w maju do Pragi Festiwal Tańca i Pieśni Ludowej Słowiańskiej został nawiązany ścisły kontakt z wydziałem tanecznym Konserwatorium w Pradze oraz badaczami folkloru.

Sekcja zdobnictwa (Kierownik — dr. Roman Reinfuss, asystent — Zdzisław Szewczyk).

Prace Sekcji szły w trzech głównych kierunkach:

1. Badawcze prace terenowe w okresie sprawozdawczym prowadzone były głównie na terenie Małopolski zachodniej w krakowskim i koło Tarnowa oraz na terenie góralszczyzny (Gorce, Podhale, okolice Szczawnicy, Orawa, rozpoczęto też pierwsze poszukiwania w sądeczyźnie). Przyczyną tego ograniczenia terytorialnego były trudności finansowe nie pozwalające pokrywać kosztów dłuższych przejazdów kolejowych.

Nie mniej, wykorzystując nadarzające się okazje, udało się rozszerzyć badania i na inne okolice Polski. Dzięki bliskiemu kontaktowi Sekcji z Zakładem Etnologii Uniwersytetu Wrocławskiego, przeprowadzono kopiowanie względnie fotografowanie obiektów zdobnictwa ludowego w muzeach w Karpaczu, Niemczy, Jeleniej Górze, Wrocławiu i Brzegu.

Ponadto przekopiowano okazy meblarstwa ludowego w muzeum w Szczecinie. Prowadzono badania na Kurpiach, w Częstochowskim, na Lubelszczyźnie (powiat biłgorajski i tomaszowski).

Przekopiowano też zabytki ludowego zdobnictwa w muzeum lubelskim i w Zamościu.

Na prośbę Departamentu Twórczości Ministerstwa Kultury i Sztuki przeprowadzono w kwietniu 1948 badania malarstwa ściennego na Powiślu Dąbrowskim. Wyniki tych badań stały się podstawą do urządzenia tam przez Ministerstwo konkursu na najpiękniej malowaną izbę. Szereg plansz wykonanych przez pracowników Sekcji zostało nabyte do zbiorów Państwowego Muzeum Kultury Ludowej w Warszawie skąd zostały następnie wypożyczone na wystawę do Moskwy.

W krakowskim odkryte zostały trzy ośrodki produkujące nieznanne dotychczas typy skrzyń, zostało przebadane meblarstwo ludowe Gorców, zebrano bardzo bogate materiały do kowalstwa artystycznego w Małopolsce. Poczyniono też pierwsze kroki umożliwiające rozpoczęcie systematycznych poszukiwań terenowych na obszarach wschodniej i północnej Polski.

W cyfrach dorobek Sekcji przedstawia się następująco:

198 plansz okuć na wozach	z 49 miejscowości
435 „ skrzyń	z 96 „
100 „ innych mebli	z 10 „
83 „ parzenie góralskich	z 21 „
441 „ ubiorów	z 8 „
5 „ wnętrza	z 1 „
54 próbki tkanin i kopie	z 8 „
47 kopie druków na tkaninach	z 2 „

W dniu 31 grudnia 1948 zbiory Sekcji Zdobnictwa po włączeniu materiałów dostarczonych przez Dr. Gładysza (685 poz.) liczą 2443 pozycje.

2. Opracowanie materiałów.

Opracowywanie polega na kartografowaniu badanych zjawisk i przeprowadzaniu ich systematyki. W r. 1948 opracowano podział typologiczny skrzyń krakowskich, który stanie się bazą wyjściową do analogicznego opracowania obejmującego skrzynie całej Polski.

W ciągu r. 1948 opublikowano z materiałów Sekcji 5 artykułów:

3. U d o s t ę p n i a n i e m a t e r i a ł ó w.

W kwietniu 1948 r. w związku z odbywającym się w Krakowie Walnym Zjazdem Polskiego Tow. Ludoznawczego, w pomieszczeniach przyległych do sali posiedzeń, urządzono wystawę materiałów Sekcji, którą zwiedzili wszyscy uczestnicy zjazdu a ponadto sporo młodzieży szkolnej. Materiały sekcji używane były do ilustrowania odczytów publicznych organizowanych przez Oddział Krakowski Polskiego Tow. Ludoznawczego i w czasie wykładów o sztuce ludowej w Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych a także Wyższej Szkole Nauk Społecznych.

Na zamówienie Departamentu Twórczości przy Ministerstwie Kultury i Sztuki z materiałów Sekcji wykonanych zostało 20 kopii skrzyń malowanych jako materiał dla przyszłych wystaw.

Sekcja wydawnicza (Kierownik mgr. Barbara Suchodolska), powstała dn. 15 października 1947 r. Po uzyskaniu zezwolenia na druk miesięcznika „Polskiej Sztuki Ludowej” i uzyskaniu przydziału na papier i karton na okładkę, sekcja wydała na bezdrzewnym papierze III klasy w okładce z kartonu również bezdrzewnego III klasy, w obwolucie z tonofanu, podwójny egzemplarz czasopisma liczący 64 strony za miesiąc: listopad — grudzień 1947 r.

W roku 1948 zostały wydane 3 pojedyncze numery po 32 strony w miesiącach — styczeń, luty, marzec — 2 podwójne: kwiecień — maj, wrzesień — październik, potrójny: czerwiec — lipiec — sierpień.

Dwa zeszyty mają charakter monograficzny — kwiecień — maj są omówieniem wystawy olsztyńskiej, zaś potrójny: czerwiec — lipiec — sierpień jest poświęcony wystawie sztuki ludowej w Krakowie.

Nakład pisma wahał się od 2.000 egzemplarzy do 2.900 z wyjątkiem numeru poświęconego wystawie w Krakowie, który wydano w nakładzie 4.850 egzemplarzy.

Ogółem wydano w roku 1947-48 za 12 miesięcy pojedynczych zeszytów 36.850.

Pismo jest rozprowadzane po całej Polsce. Za granicę pismo jest wysyłane do Czechosłowacji, Węgier, Szwecji, Francji, Anglii i Ameryki w charakterze egzemplarzy wymiennych.

Na Kongresie Intelktualistów we Wrocławiu zostały wręczone uczestnikom po 2 numery Polskiej Sztuki Ludowej Nr 4 — 5 i 6 — 7 — 8.

Archiwum i biblioteka. (Kierownik mgr. Władysław Kolaço).

Na archiwum składają się: 1) plansze wielobarwne, 2) zbiór zdjęć fotograficznych wraz z opisami. 3) 10 teczek kopii ornamentów obrazów ludowych na szkle, oraz 4) zapoczątkowany zbiór tkanin ludowych. Plansze obejmują głównie nadokienniki z powiatu Ostrowo-Mazowieckiego i Ostrołęka. Zbiory fotograficzne powstały ze zdjęć dokonanych podczas badań terenowych poszczególnych sekcji. Zbiory te są inwentaryzowane i wkrótce będą katalogowane.

W książce inwentarzowej odbitek zainwentaryzowano ogółem 1.300 fotografii, zaopatrując je opisami. 250 pozycji dotyczy zakresu zdobnictwa, 310 rzeźby, 460 malarstwa, 40 grafiki, i 240 budownictwa ludowego. Prócz książki inwentarzowej fotografii, archiwum prowadzi książkę klisz, gdzie do dnia 31 grudnia 1948 r. zainwentaryzowano 400 pozycji.

Kopie ornamentów obrazów na szkle pochodzą ze wszystkich prawie muzeów w Polsce, posiadających takie obrazy. Prócz archiwum w centrali dwie sekcje posiadają swoje archiwa odrębne: zdobnictwa w Krakowie i muzyki w Poznaniu.

W roku ubiegłym archiwum dostarczyło 84 fotografie o formacie pocztówki do katalogu Wystawy Polskiej Sztuki Ludowej w Paryżu.

Na Kongres Intelktualistów we Wrocławiu wykonano z 5 klisz 3.000 odbitek. Dla Departamentu Plastyki Ministerstwa dostarczono 100 zdjęć wycinanek i 10 odbitek haftów kurpiowskich. Wreszcie do opracowania katalogu na Wystawę Wycinanki Polskiej do Pragi dostarczono 80 zdjęć.

Zbiór tkanin, posiadanych przez Instytut obejmuje próbki kurpiowskie z terenu puszczy Zielonej (okolice Myszyńca i Kadzidła) i puszczy Białej (między Serockiem a Ostrołęką Mazowiecką) — liczy 609 sztuk. Mniej tkanin bo 103 sztuki jest z pow. Opoczyńskiego i Rawskiego.

Biblioteka składa się z 75 tomów książek i kilku czasopism. Biblioteka służy przede wszystkim pracownikom Instytutu, a poza tym osobom współpracującym. W roku 1948 z biblioteki skorzystało dwadzieścia dwie osoby.

Sekcje fotograficzne. (Kierownik Stefan Deptuszewski).

W dniu 1 października 1947 r., pracownia posiadająca 60 tuz. płyt i 700 szt. papieru fotograficznego,

W okresie sprawozdawczym zakupiono materiałów fotograficznych za sumę 320.480 zł, zużyto na wykonania prac laboratoryjnych i wydano dla Sekcji za sumę 231.580 zł. Stan obecny przedstawia wartość 188.838 zł. Sprzętu i urządzeń dla Pracowni zakupiono za sumę 718.190 zł. Zdjęć w terenie wykonano 1155 szt., na miejscu 283.

Pracownia w okresie sprawozdawczym wykonała 2.965 odbitek lub powiększeń, które zostały wykorzystane do wydawnictwa i znajdują się w archiwum.

Pobyt w terenie w związku z wykonaniem prac fotograficznych zleconych wynosi 80 dni, w związku z zakupem materiałów fotograficznych i sprzętu wynosi 14 dni, razem 94 dni.

W roku sprawozdawczym Instytut rozporządzał budżetem administracyjnym 6.000.000 zł, kredytem dodatkowym na wydawnictwa — 2.000.000 zł oraz budżetem inwestycyjnym — 2.000.000 zł.

Ogółem więc 10.000.000 zł.

Z tego wydatkowano na wydawnictwo zł 5.500.000, na zakup aut półciężarowych, przystosowanych do wyjazdów ekip badawczych w teren — 1.200.000 zł, na aparaty badawcze 800.000 zł. Na badania i wydatki rzeczowe 2.500.000 zł.